

LINGUISTIC MEANS OF CREATING IMAGERY AND SYMBOLS THROUGH LEXICAL UNITS IN UZBEK AND ENGLISH

Sultonova Dildora Zarif qizi

Karshi State University

Faculty of Philology and

Language Teaching 1st-year student

E-MAIL sultonovad759@gmail.com

Annotation. The study explores how metaphors, metonymy, phraseological units, and symbolic expressions are used in both languages to construct semantic depth. It compares the specific cultural and linguistic features of Uzbek and English that shape how images and symbols are formed. Particular attention is paid to the challenges of translation, such as semantic loss or misinterpretation of symbolic meanings across languages. The article aims to identify and analyze the functional capacity of these lexical units, revealing the national identity reflected through linguistic imagery.

Keywords: phraseological units, semantics, cultural mindset, stylistics, translation challenges, English language, Uzbek language

O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA LEKSIK BIRLIKLAR OBRAZ VA RAMZLARNI YUZAGA KELITIRUVCHI VOSITALAR

Sultonova Dildora Zarif qizi

Qarshi davlat universiteti

Filologiya va tillarni o'qitish (ingliz tili)

yo'nalishi 1-kurs talabasi

E-MAIL sultonovad759@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada metafora, metonimiya, frazeologizmlar, ramziy birliklar, timsollar orqali har ikki tilning semantik imkoniyatlari ochib beriladi. O'zbek va ingliz xalqlarining mentalitetiga xos ma'no qatlamlari va obraz yaratish usullari qiyosiy tahlil qilinadi. Shuningdek, lingvistik va madaniy kontekstda bunday birliklarning tarjima

jarayonidagi semantik noaniqliklari, ramziy ifodalarni izohlashdagi murakkabliklar ham ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: frazeologizmlar, semantika, madaniy tafakkur, stilistika, tarjima muammolari, ingliz tili, o‘zbek tili, ramziy ma’no, til vositalari

ЛЕКСИЧЕСКИЕ ЕДИНИЦЫ КАК СРЕДСТВА СОЗДАНИЯ ОБРАЗОВ И СИМВОЛОВ В УЗБЕКСКОМ И АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ

Султонова Дилдора Зариф Кизи

Каршинский государственный университет

Филология и преподавание языков

(английский язык) студент 1 курса

E-MAIL sultonovad759@gmail.com

Аннотация: В исследовании анализируется использование метафор, метонимий, фразеологических оборотов и символических выражений, формирующих семантическую глубину высказываний. Особое внимание уделяется сравнительному анализу культурно-языковых особенностей узбекского и английского языков, определяющих специфику создания образов. Также рассматриваются трудности перевода, связанные с семантическими потерями и интерпретацией символических значений. Цель статьи — выявить функциональные возможности лексических средств, раскрыть их роль в отражении национальной идентичности через языковую образность.

Ключевые слова: метафора, фразеологизмы, семантика, культурное мышление, стилистика, переводческие трудности, английский язык, узбекский язык, символическое значение.

Kirish: Har bir tilning leksik tizimi o‘ziga xos obraz va ramzlar tizimini vujudga keltiradi. Til birliklari, ayniqsa, leksik birliklar – ya’ni so‘zlar, barqaror iboralar, frazeologik birikmalar, metafora, metonimiya va boshqa semantik vositalar tilda obraz va timsollarni yaratishning asosiy manbalaridan biridir. O‘zbek va ingliz tillarining lingvistik xususiyatlari, tarixiy shakllanish jarayoni, madaniy konteksti va xalqona

tafakkur shakllari farqli bo'lishiga qaramay, har ikkala tilda ham obraz va ramzlarni ifodalovchi leksik birliklar keng qo'llaniladi. Ushbu vositalar til egasining hayot tarzini, qadriyatlar tizimini va dunyoni idrok etish modelini ochib beradi. Ayniqsa, frazeologizmlar va metaforik ifodalarning har bir til uchun milliy xususiyatga ega bo'lishi, tarjima jarayonida muayyan semantik yo'qotishlar yoki moslashtirish zaruratini tug'diradi. Mazkur maqolada o'zbek va ingliz tillaridagi leksik birliklar orqali qanday obraz va ramzlar yuzaga kelishi, ularning lingvistik va madaniy asoslari, shuningdek, qiyosiy tahlil asosida o'zaro umumiylik va farqlar aniqlanadi.

Adabiyotlar va metodik tahlil Bu jarayonda tilshunoslik, tarjimashunoslik va madaniyatlararo kommunikatsiyaga oid fundamental manbalar asos qilib olindi. D. A. Cruse o'zining semantika va pragmatikaga oid tadqiqotlarida leksik birliklarning konnotativ, denotativ va stilistik qatlamlariga alohida e'tibor qaratgan. Aynan shu asosda frazeologizmlarning ramziy mohiyati va ularning kontekstual talqinlari o'rganildi [1]. O'zbek tilidagi frazeologizmlar bo'yicha G. Abdullayeva va A. Mamajonovning ishlari asos qilib olindi. Ular o'zbek xalq og'zaki ijodi va milliy madaniyatida timsollikning shakllanishiga oid misollarni tahlil qilib, "yuragi tosh", "qulog'iga qum solmoq", "ko'ngli yorishmoq" kabi iboralarni semantik jihatdan tasniflaganlar [2;3]. Shuningdek, P. Kussmaul tarjimashunoslikda frazeologik birliklarni adekvat tarjima qilish bo'yicha metodik yondashuvlarni ishlab chiqqan. U tarjimada ramziy ifodalarni aynanlik emas, balki funktsional muvofiqlik asosida talqin qilish zarurligini ta'kidlaydi [4] D. Normurodovning o'zbek tilida obraz ifodalari va ramzlarning vujudga kelishida urf-odat, diniy-ma'naviy tasavvurlar va estetik tushunchalar qanday rol o'ynashi haqida bergan mulohazalari ham tahlilga asos bo'ldi [5].

Natijalar va muhokamalar Tahlillar shuni ko'rsatdiki, har ikkala til ham obrazlilik va ramziylik jihatidan boy imkoniyatlarga ega bo'lib, bu xususiyatlar asosan metafora, metonimiya, frazeologizmlar va timsollar orqali ifodalanadi [10]. O'zbek tilida ramziy ma'no ko'proq xalq og'zaki ijodi, diniy tasavvurlar va milliy qadriyatlar bilan bog'liq bo'lsa, ingliz tilida bu hodisa tarixiy, adabiy va ijtimoiy kontekstda

namoyon bo‘ladi. Frazelogik birliklarning ramziy mohiyatini tahlil qilish orqali shuni aniqlash mumkinki, ayrim birikmalar har ikki tilda mazmun jihatidan o‘xshash bo‘lsa-da, ularning tasviriy ifoda shakllari va madaniy asoslari turlicha. Masalan, o‘zbek tilidagi “yuragi tosh” iborasi ingliz tilida “heart of stone” bilan mos keladi, biroq bu ikki ifodaning emotsional yuklamasi va ishlatilish doirasi bir-biridan farq qilishi mumkin.[11.12] Muhokamalar shuni ko‘rsatadiki, leksik birliklar orqali yuzaga keladigan obraz va ramzlar faqat tilga emas, balki xalqning milliy mentalitetiga, tarixiy tajribasiga va axloqiy me‘yorlariga ham bevosita bog‘liq. Tarjimada esa ushbu birliklarning to‘g‘ri talqin etilishi, ularning madaniy konnotatsiyasini hisobga olish nihoyatda muhimdir. Chunki obraz va ramzlarni o‘z holicha tarjima qilish ularning chuqur ma‘nosini yo‘qotib qo‘yish xavfini tug‘diradi. Shuningdek, lingvistik tahlillar tasdiqladiki, har ikki tilda ham ramziy leksik birliklar xalqning hayotiy tajribasi va dunyoqarashining in‘ikosi sifatida til vositasida mustahkam joy egallagan. Shuning uchun bu turdagi birliklar til o‘rganishda, tarjimada va madaniyatlararo kommunikatsiyada alohida e‘tiborni talab qiladi. Olib borilgan tadqiqotlar asosida o‘zbek va ingliz tillarida obraz va ramzlarni shakllantiruvchi leksik birliklarning semantik-strukturaviy jihatlari hamda ularning madaniy-pragmatik funksiyalari aniqlab berildi.[13] Ingliz tilida esa bunday birliklar tarixiy-ijtimoiy kontekst, adabiy an‘analar va individual ekspressivlik asosida shakllangan bo‘lib, ramz va obrazlar mantiqiy-assotsiativ asosda rivojlanadi. Frazelogizmlarni qiyosiy tahlil qilish orqali, yuzaki semantik o‘xshashliklarga qaramay, ularning konnotativ yuki, stilistik roli va madaniy semiosferadagi pozitsiyasi mutlaqo turlicha bo‘lishi aniqlangan. Misol uchun, o‘zbek tilidagi "yuragi tosh" iborasi va ingliz tilidagi "heart of stone" ifodasi denotativ jihatdan bir-biriga yaqin bo‘lsa-da, ularning emotsional registri va kommunikativ funksiyalari kontekstga qarab sezilarli darajada farq qiladi.[14] Obraz va ramzlarni yuzaga keltiruvchi leksik birliklar nafaqat til tizimining komponentlari, balki madaniy kod sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ular milliy identitetni ifodalovchi semantik konstruksiyalar bo‘lib, ayniqsa tarjima jarayonida ularning madaniy-ma‘noviy qatlamlarini anglash va to‘g‘ri talqin qilish zarur. Aks holda, leksik birliklar

orqali uzatiladigan ramziy mazmunlar buzilishi, semantik adekvatlikning yo‘qolishiga olib keladi. Har ikki til tizimi ramziy ifoda vositalari jihatidan serqirra bo‘lib, ular xalqning estetik qarashlari, mentaliteti va ijtimoiy ongining aksidir.

Xulosa: Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, leksik birliklar – ayniqsa frazeologik ifodalar, metaforik vositalar va timsollar – tilshunoslikda nafaqat nutqiy bezak, balki xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari, urf-odatlari, psixologiyasi va estetik tafakkurini ifodalovchi kuchli vosita sifatida maydonga chiqadi. Ingliz tilida ramzlar ko‘proq universal va global xarakter kasb etsa, o‘zbek tilida esa ular milliylik, mentalitet va tarixiy tajribalar bilan bevosita bog‘liq. Shuningdek, ramziy va obrazli ifodalarning tarjima jarayonida yuzaga keladigan semantik siljishlar, konnotatsiyalar farqi va madaniy intertekstuallik ham ushbu mavzuning dolzarbligini yanada oshiradi. Bu jihatlar tarjima nazariyasi, til o‘rgatish metodikasi hamda madaniyatlararo kommunikatsiyada alohida ahamiyat kasb etadi. Xulosa qilib aytganda, o‘zbek va ingliz tillaridagi obraz va ramzlarni yuzaga keltiruvchi leksik birliklarning lingvistik va madaniy tahlili orqali ikki xalq til tafakkuridagi umumiylik va farqlar chuqur ochib beriladi. Bu esa nafaqat lingvistik, balki sotsiomadaniy tadqiqotlar uchun ham keng imkoniyatlar ochadi.

Adabiyotlar/Литература/References

1. Cruse, D. A. (2011). Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. Oxford University Press.
<https://global.oup.com/academic/product/meaning-in-language-9780199559466>
2. Abdullayeva, G. (2015). Frazeologizmlarning milliy va umuminsoniy xususiyatlari. Toshkent: Muharrir.
3. Mamajonov, A. (2007). O‘zbek tilining leksikologiyasi. Toshkent: Fan.
4. Kussmaul, P. (1995). Training the Translator. John Benjamins Publishing.
6. Yusupov, U. (2009). Tarjimashunoslik va interferensiya masalalari. Toshkent: Fan.
7. Halliday, M. A. K., Matthiessen, C. M. I. M. (2014). An Introduction to Functional Grammar. Routledge.

8. Lakoff, G., & Johnson, M. Metaphors We Live By. — University of Chicago Press, 2003
<https://press.uchicago.edu/ucp/books/book/chicago/M/bo3637995.html>
9. Cruse, D. A. Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics. — Oxford University Press, 2011. <https://global.oup.com/academic/product/meaning-in-language-9780199559466>
10. Halliday, M. A. K., & Matthiessen, C. M. I. M. An Introduction to Functional Grammar. — Routledge, 2014.
11. Kussmaul, P. Training the Translator. — John Benjamins Publishing, 1995.
<https://benjamins.com/catalog/btl.1>
12. Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of Language. — Cambridge University Press, 2010.
13. Mamazhonov, A. O'zbek tilining leksikologiyasi. — Toshkent: Fan, 2007.